

Старшокласник Гоцанської райгімназії Андрій Скоцик уже давно захоплюється минувщиною ріднокраю, працює в Малій академії наук (МАН) у секції історичного краєзнавства, упродовж трьох літ беручи участь у конкурсах наукових робіт МАН. Торік, зокрема, він зайняв перше місце в обласному такому конкурсі та взяв участь у всеукраїнському конкурсі в Києві. А зовсім недавно Андрій побував на Всеукраїнському colloquium учнівських наукових робіт на

тему: «Космос. Людина. Духовність», виступивши на конкурсі «Суперкнига» з доповіддю «Святе Писання в інтерпретації соціан та їх просвітницька діяльність на Волині в кінці XVI-XVII ст.».

Цю тему гімназист висвітлює у циклі матеріалів, перший з яких ми друкуємо сьогодні. Всі вони об'єднані також рубрикою «До 850-ліття Гоці», поаяк відстежують просвітницьку діяльність соціан у нашому містечку у вищезазначений проміжок часу.

істинним Сином Божим; Дух святий є не особа, а тільки сила Бога; людина створена смертною, але, віруючи в Христа і виконуючи волю Богу, вона стає учасником безсмертного життя; одна віра без добрих справ не веде до спасіння. Соціаніни відкидали всі церковні таїнства, всю зовнішню обрядовість, зокрема поклоніння іконам; визнавали причастя, але не пов'язували з ним ніякої духовної сили і значення, вважали його простим релігійним обрядом, встановленим в пам'ять про смерть Христову; визнавали хрещення, але розглядали його як простий зовнішній обряд. З особливою силою вони заперечували, що в хрещенні відбувається духовне відродження людини. Здійснювали хрещення тільки дорослих, оскільки вони могли свідомо і відкрито визнавати свою віру в Бога, а дитина цього зробити не здатна. Таким чином догматична частина соціанського вчення представляє собою чистий раціоналізм.

У питанні про владу соціаніни не забороняли займати урядові посади, але не всупереч законам і заповідям Христовим, гаряче виступали проти війни і права смертної кари. Вони доводили, що смертна кара різко суперечить духу християнської любові.

Прогресивність соціанства, його непересічне значення для суспільної думки Волині проявилось і в тому, що воно на повний голос проголошувало принцип свободи совісті, віротерпимості, поваги до інших переконань.

Як бачимо, вчення соціаніна набагато випереджало свій час, і деякі з їх положень є досить актуальними ще й сьогодні.

Андрій СКОЦИК,
член Малої академії наук, учень VII класу Гоцанської гімназії.

До 850-ліття Гоці

ВЧЕННЯ, ЩО ВИПЕРЕДИЛО СВІЙ ЧАС

ЗАГАЛЬНОВІДОМО, що Гоца в першій половині XVII ст. була визначним релігійно-освітнім центром соціанства. Але не всі знають, що це за течія, як вона з'явилася і які були її основні постулати.

Як відомо, у XVI ст. по Європі прокотилася хвиля Реформації. Не зупинилася вона і на кордонах католицької Речі Посполитої, до складу якої входила Західна Волинь, а отже, і Гоца.

Говорячи про реформацію в загальному, ми маємо на увазі перш за все офіційний протестантизм. Але релігійна думка на заході Європи мала й іншу форму. Протестантизм в загальному зберігав основні догмати церкви: про Св. Трійцю, святість Ісуса Христа, прощення людини першого гріха тощо. Проте розбурхана релігійна думка, стимульована філософією раціоналізму, не зупинилася перед цими основами всього історичного християнства. В Європі зародився т. з. антитринітарський рух — особливий рух релігійної думки, що відхилився від історичного християнства до християнського атеїзму, який заперечував основні догмати церкви про Трійцю і Божественність Ісуса Христа. В німецьких країнах антитринітарство зародилося в тому сектантстві, яке відоме під ім'ям анабаптизму. Вперше систему в цьому дусі зробив іспанець Михайло Сервет.

Подальший розвиток подібних ідей після смерті останнього продовжувався під сильним впливом італійської думки, що поступово звільняла основу вчення від містичного забарвлення анабаптизму і посилювала елементи раціоналізму, вже надто помітного в серветизмі. Антитринітарії переслідувалися в Європі, і найбільш безпечним місцем для подальшого розвитку вчення виявилась Польща, де допускалася свобода думки та була віротерпимість. У 1579 р. в Польщу переїхав відомий релігійний діяч Фауст Социн, який поставив собі за мету об'єднати всіх польських антитринітаріїв, але досягнути цього було надзвичайно складно, адже значну частину їх становили анабаптисти, вихідці з оєвреєних та прихильники інших подібних вчень. Проте, провівши ре-

форматорську та консолідуючу роботу, він остаточно утвердив чисте антитринітарське вчення, сформульоване як ступінь цілісної доктрини, яка отримала назву «соціанство». Його основою був постулат, що Бог не потребує, аби люди вірили в те, що вони не в змоззі зрозуміти. Тому, хоч джерелом соціанського віровчення оголошувалось тільки Священне Писання, але вищим критерієм його визнавався розум людський. Основні засади соціанства формулювалися так: один Бог, батько Ісуса Христа, Бог Ізраїлю; Христос за своєю природою звичайна людина, хоч зачатий від Святого Духа і народжений Марією. Проте оскільки Христос приніс з неба людям волю Богу, то, воскреслий Богом, він отримав божественну владу на небі і на землі та зробився навіки